

ПОЕЗИЈА, НЕОТКРИВЕНИ ОРГАН

(Никола Вујчић: *Сведочење*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Краљево, 2014)

Сагледавајући досадашњу поезију Николе Вујчића (1956), једног од најистакнутијих савремених српских песника, могло би се устврдити да она од својих почетака није претрпела неке изразитије поетичке мене, те да је аутор релативно лако пронашао и надаље постојано неговао онај песнички поступак којим ће на прави начин изразити свој сензибилитет. За разлику од оних песника код којих су се поетичке промене дешавале на почецима (Иван Негришорац, Војислав Карановић, рецимо) или у зрелој фази песничке каријере (Драган Јовановић Данилов, Радмила Лазић, на пример), Вујчић током свог стварања није наглашеније одступао од свог песничког *кога* који нагиње чистој лирици, безмало у потпуности ослобођена друштвено-историјских и идеолошких одлика.

У погледу остварене структуре нова Вујчићева збирка садржи шест циклуса песама, укључујући и оквирне песме-циклусе којима се тематизује свест о (песничком) говору и језику, што је иначе важна постмодерна одлика овог песника. Премда ове целине поседују одређене знаке мотивско-тематске фокусираности, попут светлости и опозиције видљиво–невидљиво, или пак пролазности времена и окренутости ка прошлости, рецимо, за *Сведочење* ипак треба рећи да је условно подељено на циклусе. У њима, наиме, нема неког чвршћег организационог елемента који би их јаче назначио и међусобно разграничио, већ они и на мотивском, и на језичко-изражајном, и на емоционалном плану најпре варирају неке од основних Вујчићевих стваралачких обузетости које се и у новој збирци препознају кроз окренутост ка језику, природи или пролазности. Ове велике теме Вујчићеве поезије и у *Сведочењу* су саставни део стваралачке инспирације, док би се новина у његовим стиховима најпре односила на план формалне организације, и то првенствено у трећем циклусу где доминирају песме дужег стиха, дискурзивнијег и наративнијег тона, што и одговара његовој карактеристици тематизовања прошлости и детињства („Детињство“, „Повратак“, „Боравишта“).

Ништа ново нећемо открити уколико нагласимо да Никола Вујчић поседује особит дар за песничку сликовитост. Али његова песничка слика не остаје искључиво на плану визуелног доживљаја, она није тек чулна перцепција света већ готово по правилу поседује метафизичку позадину која, заправо, и преузима примарно смисаоно дејство у стиховима. При том, природа код њега поприма разноврсне видове објављивања, од персонификованих или антропоморфних, до оних присно кореспондирајућих релација, откривајући понекад мистериозну игривост, а понекад пак одређене драматизујуће аспекте привидно мирних и идиличних шумских пејзажа („Јутро“;

„Светлост“; „У подне“). Вујчић јесте мајстор песничке слике, али његов однос према њој и природи не произилази из веродостојне представе, већ из притајеног чуђења којим слика обавезно зрачи. И увек је у њој слутња неког невидљивог присуства, при чему песник истовремено и уочава и ишчекује појаву мистериозног, чак и у оним уобичајеним предметима које види око себе, попут мртве природе на столу („Мртва природа“), коју посматра уз интуитивно поверење, као феномене са скривеним структурама и антрополошким својствима, што чини да приказ добије на латентној лирској напетости.

Другим речима, Вујчићеве песме у којима се субјект суочава са природом по правилу носе неки поетски увид у тајновито. И колико је стваралачко мајсторство ту видљиво кроз јасан израз и чисту чулну слику, толико је евидентно и у оном песничком умећу *виђења*, у способности да се чулној слици дода квалитет метафизичког пулсирања. Стога се лако стиче утисак да песме у којима је песник окренут ка природи имају у својим фрагментима нешто од сензибилитета хаикуа. Вујчић, додуше, у својим стиховима не иде ка обликовању хаику форме, али на делу је једна врста чисте и прецизне слике у доживљају природе, уз жудњу да се осети свет иза ове појавности: „Одједном, слетео је лист и насукао се на плићак. / Судариле су се две тишине, уз огроман прасак“ („Потоп“). Природа у Вујчићевим стиховима непрестано има ту, не само очуђујућу нијансу, већ и слутњу тајне коју природа садржи иза свог видљивог слоја, управо у духу запажања одличног znalца зен-будизма и његовог утицаја на хаику поезију – Д. Т. Сузукија: „Поезија не цвета тамо где нема тајни.“ Тај спој чисте слике, кратке форме, интуитивно наслућене тајне, али, такође, и захтева хаикуа да се кроз стихове наговести годишње доба, присутно је у (за ову збирку неубичајено краткој) песми „Лето 2012“: „Земља је толико / испуцала / да би мртви / одоздо / могли да провире / у небо.“

Вујчић поседује лепу способност да са лакоћом изрази убедљиву и непатетичну емоцију која ће у стиховима деловати спонтано и присно, као у песми „Блискост“, на пример. У њој се емоција исказује на подлози прецизне чулне слике која кроз говор тела одаје манифестацију унутрашњег бола: „Осећам / да су ми се неке речи заглавиле дубоко у грлу, / одјекују у јецају, у дубини дланова, у таласима / бора на челу, у дрхтајима моје главе / на твојој рамени.“ Уопштено говорећи Вујчић, можда и очекивано, емоционалност не изражава толико у песмама посвећеним природи или песничком језику, будући да оне од песника више изискују метафизичке увиде и фигуративна поигравања. Емоционалност код њега извире најпре из оних стихова који су на разне начине окренути ка прошлости и детињству, и у којима бол и елегичан тон не могу тако лако да се суспрегну. Колико је Вујчићева поезија деперсонализована у песмама о природи („Потоп“; „У подне“), толико је лична у оним које певају о доживљају пролазности времена. Но, било да су у питању мотиви из природе, врло уобичајени, али преломљени кроз специфичну лирску призму посматрања, било да су посредни нека универзална људска питања попут пролажења времена, кроз његове песме редовно промичу ефекти очуђења, при чему песник проблему пролазности не прилази кроз рефлексију која би тежила општијим увидима, већ му приступа кроз личну, интимну сферу, која његовим стиховима неминовно даје носталгичан тон. Стога је он тада више емоционалан неголи рефлексиван песник.

Вујчићев субјект ужива у природи, али као да визуелни контакт понекад није довољан за пуноћу бића, па се тежи једном искуству интензивнијег прожимања са природом путем песничке имагинације („Сличност“). Заправо, аутор као да у појединим песмама не престаје да развија насловну синтагму из претходне књиге *Докле ћојлег дойире*:

*Оћворило сам ћрозор и њејова раширена сћаклена крила
ћрећворила су се у оћворена крила у која се улила даљина.
Сад ћо далеко мојоа сам додирнући, ћрсћима оћићићи заћправљена ћоља
и брежуљак најежен од већра.*

Но, та тежња ка истинском стапању са светом, и ка додиру оног далеког, остаје ипак неутољена без суштинског чулног искуства. Поглед није довољан да би се биће осетило испуњено, стога је тон сете у тим стиховима и најчешћи, јер, како се то у једној другој песми увиђа: „Жељено измигољи као вода из снега“ („Умор“).

У свом виђењу природе и светлости као њеног елемента, који мотивски доминантно обележава други циклус, песник само наизглед ствара песму у којој се истиче дескриптивни поступак и визуелна перцепција, а заправо ово је поезија посебног разумевања природе и света. Његов императив и није да пева о присутном, већ да интуитивно осети и артикулише оно привидно *одсућно*, да у видљивој форми препозна невидљиве садржине пред којима дрхти песниково биће. Отуда и представљање оног односа у песми „Мерење терета“, односа између видљивог и невидљивог, спољашњег и унутрашњег, привидног и суштинског, где мерни инструменти физичких величина добијају апсурдни значај у односу на физички немерљиве и непроцењиво битније човекове душевне аспекте.

Усмереност на то физички немерљиво, а опет суштински неодојиво од човека, Вујчић ће проблематизовати и у песмама других циклуса. Тако ће у „Невидљивом присуству“, кроз реконструкцију давнашњег разговора који је водио са М. Вукадиновићем, такође песником, развити идеју о нематеријалном присуству *неоћкривеној орјана* који „наш организам крије као највећу тајну“, и који невидљиво присутан допуњује (духовну и душевну) анатомију човека. Но, није ли можда тај неоткривени орган сама поезија? Није ли она онај тајни и драгоцен елемент бића без којег би се човек свео само на ткиво, кости, кожу? И није ли она тај невидљиви орган који „гони крв на уста и образе / и истерује речи које би да сведоче о њему“? Биће да семантика наслова збирке своју клицу има у идеји ове песме, у оглашавању *неоћкривеној орјана*, и управо о тој врсти „сведочења“ је реч у *Сведочењу*.

За разлику од претходне књиге у којој је више испољена сумња у песнички језик, ауторов однос према песничком језику и говору овде је ближи поверењу. Његов доживљај ових феномена већ у првој песми посредован је кроз метафорику ватре, и носи нешто од страсти и жеље за песничким говором и чином, и то кроз фину фигуративну игру у којој се из угљевља тишине у човеку спрема језички преображај и песничко пламсање. Ватра, која одмах асоцира на Миљковића, код Вујчића је метафора за плодносни језик и говор, за поетску животодајност. Песме са овим мотивом заправо фингирају песнички чин јер се путем метафорике ватре и пламена одвија

*п*ривање песничког говора, односно долази до поистовећивања сувих гранчица и угљевља који треба у ватру да се прометну, са жељом и унутрашњом потребом песника за песмом. И има нечег исконског у том изједначавању поезије и ватре, то јест у повратку праситуацији када су и ватра и песма подједнако бивале магијским радњама. Отуда се у песми „Потпаљивање ватре“ посеже за ритуалним језичким формама у виду басми („Тамо диме, љути диме, тамо су ти врата /... Ватро, ватро, ватрице, пробуди се! / Гори, ватро, гори горцем!“), које песнику треба да допреме и обезбеде стваралачку моћ.

Осим што је обележена оним већ особеним поетичким одликама које Николу Вујчића чине аутентичним и признатим савременим српским песником, попут поунутрашњеног виђења света, јасно испољене непосредности и емоционалности у изразу, ефектне фигуративности, специфичне тематике, која се креће од постмодерног промишљања текста до окретања ка природи, поезију у *Сведочењу* одликује и инвентивна метафорика ватре и *п*аљења песничког језика, једнако као и поетски час анатомије „невидљивог органа“. Отуда остаје утисак да сама текстуална егзистенција ове збирке збиља *сведочи* о његовој драгоцености, као и да су магија и ритуалне радње убедљиво „упалиле“.